

[DeSleutel]

MENSEN KANSEN GROEIEN

magazine

PB - PP | B-10273
BELGIE (N) - BELGIQUE

Het drukken van dit magazine wordt ons gratis aangeboden door drukkerij Die Keure, dit uit sympathie voor de vele donateurs.

Driemaandelijks tijdschrift | Nummer 73 | januari, februari, maart 2023

73

Verantwoordelijke uitgever: Damien Versele, Ebergiste de Deynestrat 2C, 9000 Gent
Ondernemingsnummer: 0406.633.304
P509261 / Afgiftekantoor Gent

"WHAT IS LOVE?"

Over jonge vrouwen in situaties van uitbuiting en verslaving

De cliënt telt mee!

Creativiteit als voedingsbodem

www.desleutel.be

What is love?

Wat als het praten stukt? We zien ze in onze drughulpverlening meer dan je zou denken. Jonge vrouwen, vaak nog tieners, die al een ganse rugzak mee torsen. Opgegroeid in een context van geweld, beland in situaties van seksuele uitbuiting, worstelend met verslaving. Hoe slaag je er dan in om met deze mensen met traumatische ervaringen connectie te maken? We openen dit nummer met een gesprek met Sabine Vermeire, psychotherapeut verbonden aan de Interactie-academie. Via biografische interviews en gesprekken probeert ze samen met hen te ontdekken wat nog verschil maakt in hun leven. *What is love?*

Lees zeker ook het activeringsverhaal van Toon. Hij werkt vandaag in een elektrozaak en haalt voldoening uit het helpen van klanten en het herstellen van allerhande toestellen. Hij heeft er een mooi traject opzitten in onze Therapeutische Gemeenschap, waar hij vandaag als *peer* vrijwillig een rol opneemt t.o.v. de mensen die in behandeling zijn. Mede dankzij de coaching bij onze activeringspartner Weerkracht vond hij een passende job. Inspirerend!

In de dagelijkse praktijk zien we vaak mensen die plezier en spelvreugde missen, zo zegt één van onze therapeuten in een gesprek over creativiteit als voedingsbodem (zie blz 10). Zijn drugs of bijvoorbeeld gamen een manier om terug een stukje vrijheid te herwinnen en eigen speelruimte te creëren?

Hebben we spel-elementen nodig omdat daar het gevoel van zelfsturing en autonomie groot is? Het is goed om even stil te staan bij de gedachte dat we alleen in een sfeer van autonomie en vrijheid bevestigd en erkend worden in wie we zijn. Creativiteit speelt hierin een grote rol. Het is niet alleen een uitlaatklep maar evengoed een voedingsbodem voor werk en leven...

Dat brengt ons meteen bij een andere bijdrage - de kracht van een spel - over preventie en sociale vaardigheden. Neen durven zeggen helpt in het voorkomen van een latere verslaving. Wat kan ons helpen om sociaal vaardige kinderen groot te brengen? En kunnen gezelschapsspelen een manier zijn om sociale vaardigheden verder te ontwikkelen bij kinderen? Lees het op blz 15.

De Sleutel vindt het belangrijk om mee te zijn met de goede praktijken binnen ons werkveld. We kijken dan ook geregeld over het muurtje. Zo waren we erbij op het EFTC-congres in Glasgow en het EMCDDA-congres in Lissabon. Tevens gingen we op werkbezoek bij onze noorderburen om bij te leren over hun manier van werken met ervaringsdeskundigen. Een kort verslag vind je op blz 13.

De stem van de cliënten is richtinggevend in ons werk. We bevragen hen dan ook regelmatig. Over de resultaten communiceren we heel transparant (zie ook kwaliteitspagina op www.desleutel.be). Lees in de bijdrage "de cliënt telt mee" hoe cliënten de relatie met hun therapeut beleven, hoe ze het resultaat van de zorg waarderen, hoe ze kijken naar zorgcontinuïteit en nog meer aspecten van de zorg.

Veel leesgenot!
Damien Versele

73 inhoud

- 3** What is love: over jonge vrouwen in situaties van (seksuele) uitbuiting en verslaving

- 6** De cliënt telt mee

- 8** "Ook op het werk heb ik nood aan een persoonlijk contact"

- 10** Creativiteit als voedingsbodem

- 12** Lisbon Addictions : op zoek naar nieuwe goede praktijken tijdens internationaal congres

- 13** Samen herstellen: inspiratie uit studiebezoek in Nederland

- 14** De Sleutel present op 2-jaarlijkse EFTC congres te Glasgow

- 15** De kracht van een spel

What is love?

Over jonge vrouwen in situaties van (seksuele) uitbuiting en verslavingen

Wat als het praten stopt? Hoe ga je aan de slag met jongeren die trauma's hebben opgelopen? Met meisjes die slachtoffer zijn geweest van (seksueel) geweld. We gaan in gesprek met psychotherapeute Sabine Vermeire, verbonden aan de Interactie academie.

We leren Sabine Vermeire kennen als spreker op de online studiemiddag rond "Geweldig verslaafd of verslavend geweld" die in maart mede door De Sleutel werd georganiseerd. Als systeemtheoretisch en narratief psychotherapeut, brengt ze hier het verhaal hoe ze aan de slag gaat met jongeren, met meisjes die in complexe situaties leven/opgegroeid zijn. Via het vertellen, hervertellen en delen van levensverhalen worden traumatische gebeurtenissen ontrafeld en veerkrachtprocessen netwerk-gewijs versterkt.

We spreken af aan de keukentafel. Een interview werd het niet echt. Sabine Vermeire is erg bedreven in vertellen. Ze neemt me mee op haar afgelegde weg met zoveel cliënten, familieleden

en hulpverleners. Ik voel me een bevoorrechte getuige.

"What is love?", dit is de beginvraag waar dit project mee van start ging. Samen met een aantal professionals uit de bijzondere jeugdzorg boog Vermeire zich over de problematiek van jonge meisjes die in de context van seksuele uitbuiting terecht kwamen, vaak in combinatie met gebruik. "Wat kunnen we (nog) voor hen betekenen?" De klassieke hulpverlening bijt hier zijn tanden op stuk. Er is vaak al heel veel geprobeerd en opname in een gesloten centrum blijkt vaak te weinig verandering of handvatten te bieden voor de periode na de behandeling. Ze belanden opnieuw in dezelfde relaties en contexten. Deze jongeren staan ook niet te springen voor hulpverle-

ning. Ze ruiken vaak therapeuten- of psychologenbloed van mijlenver.

"Waar moet je mee starten in een hulpverlenerstraject en waar krijg je nog een beetje beweging in? Verslaving, geweld, grenzen leren stellen, hun levensgeschiedenis,..." Hoe kunnen we gestolde processen deblokkeren? En wat willen zijzelf? Waar zien zij nog mogelijkheden en kleine openingen?

Wat voorafging

Sabine Vermeire: "Ik werk al heel lang samen met Oikoten, nu vzw Alba¹, dat o.a. staptochten organiseert voor "probleemjongeren", jongeren die zelf vaak geweld meemaakten in hun kindertijd maar zelf ook gewelddadig waren naar zichzelf, anderen of de samenleving. Die jongeren zetten een ongelooflijke prestatie neer. Ze stappen 3 maanden, kunnen hun verslaving en andere moeilijkheden even 'on hold' zetten en komen terug met een hernieuwde, vaak vaak genuanceerdere kijk op zichzelf, hun relaties en hun leven. Ondanks de tijdens de tocht gegroeide goede voornemens, kunnen oude patronen en moeilijkheden snel opnieuw de kop opsteken. Ze komen terug in hun dagelijkse levenscontext, dezelfde peergroep, dezelfde omgeving, ... De veranderingen en nieuwe ervaringen vasthouden is erg moeilijk. Door hen bij hun terugkomst uit te nodigen voor een biografisch interview hoopten we een paar rode draden te weven tussen verleden, heden en toekomst en tegelijk hun herwonnen zelfwaardegevoel

en hun voornemens iets steviger te verankeren. Ze brachten hun levensverhaal in aanwezigheid van getuigen en betekenisvolle personen uit hun leven (vrienden, lief, zus, begeleider,...). Lang niet vertelde, vergeten verhalen, zowel pijnlijke als ook hartverwarmende, werden gedeeld en beluisterd. Gezien de waardevolle en vaak ook verrassende constructieve effecten bouwden we deze werkwijze verder uit.”

Biografisch interview doorspekt met therapeutische interventies

Als er sprake is van complex trauma zien we vaak gefragmenteerde, chaotische levensverhalen gekenmerkt door bevroren beelden over zichzelf, hun relaties of over de gebeurtenissen. “Bij een biografisch interview wandelen we samen door hun leven, kijken en her-bekijken we de verschillende aspecten ervan. We nemen een andere insteek dan wat ze gewoon zijn. We willen niet noodzakelijk weten wat precies gebeurde, wat zij allemaal fout deden, en zijn niet bezig met wat zij moeten veranderen maar maken ruimte voor zowel de pijnlijke, ingrijpende als fijne gebeurtenissen, waardevolle ontmoetingen en nemen de vele betekenissen die zich nestelden onder de loep”, zo vertelt Sabine Vermeire.

“We weven als het ware nieuwe verhaallijnen waarbij de jongere voelt dat hij /zij zelf opnieuw enige regie in handen heeft, zich opnieuw verbonden weet met familie of naasten en hulpverleners. Er ontstaan terug verbindingen tussen verleden, heden en toekomst.”

Na het interview ontvangt de jongere een filmopname van het gesprek en een brief waarin het gesprek werd uitgeschreven. Jongeren hechten veel belang aan deze opname en brief. Ze delen deze met nieuwe hulpverleners, met familie, ... Bij het beluisteren van hun eigen verhaal in aanwezigheid van getuigen ontstaan nieuwe perspectieven en kleine verschuivingen in betekenissen. Problemen zijn hierdoor niet opgelost, de pijn is niet weg.

Toch vindt er een eerste soort herstel plaats. Een fundamenteel gevoel ervaren van gezien en gehoord worden in de belangrijke aspecten van wie ze zijn, in hoe zij hun wereld ervaren, in hoe zij handelen in hun wereld en zich hierin gerespecteerd en gewaardeerd voelen is voor hen vaak nieuw.

Bijzondere aandacht voor kleine acties

Het biografisch onderzoek is een co-creatieproces. Al van bij de start krijgt de jongere mogelijkheden aangeboden om zelf mee richting te geven aan het gesprek, met steeds de optie om aan te geven dat een bepaald thema te vroeg of nu niet passend is.

“Waar we naar zochten was een andersoortige samenwerking en onderzoek met de jongere waarbij zij actieve participant zijn van het traject. We vertrekken vanuit een veilige grond voor hen en speuren naar hun ‘team of support’. We laten hen stilstaan bij waar zij nog verschil gemaakt hebben ondanks alle moeilijke en/of heftige gebeurtenissen in hun jonge leven.

We zoeken naar kleine acties om zich staande te houden zowel toen als nu. Wat zeggen deze momenten over wat en wie de jongere belangrijk vindt? Welke waarden zitten hierin vervat? We peilen naar momenten van aarzeling, schaamte, piekeren, zich schuldig voelen of momenten waar de jongere overspoeld werd door emoties. Welke relationele betrokkenheden spreken hier mee? Voor wie en wat komen ze nog op? Hoe is dit alles gelinkt aan de verslaving of hoe haakt de verslaving hierop in?

Zo ervaren de jongeren terug een “sense of agency²” en “sense of coherence³”. Ze (her)ontdekken ondergesneeuwde perspectieven op zichzelf en gebeurtenissen samen met rijkere betekenissen: ‘Ik was niet alleen dom of naïef, ik heb ook acties ondernomen. Ik heb toch nog iets gedaan, ik heb geprobeerd verschil te maken. Ik heb zorg gedragen voor mijn kleine zus. Ik heb flessen drank leeggegoten, om erger te voorkomen. Ik heb geroepen, geschreeuwd om te laten

zien dat er iets niet klopte.’ Hierdoor zien ze zichzelf en de vele gebeurtenissen in een relationele en bredere context. Ze kunnen zichzelf opnieuw zien in een netwerk van trekkende en duwende verbindingen. Hun gedrag is niet langer enkel een vorm van ‘acting out’ maar krijgt terug betekenis in bepaalde contexten. Bij het delen van deze multipliciteit aan verhalen in hun eigen context, kunnen ook daar kijkverschuivingen plaatsvinden en kan de jongere in zijn eigen netwerk enigszins anders gezien worden.” De jongere kan terug een “sense of belonging⁴” ervaren”.

Wat is liefde?

Terugkoppelend naar de start van het project - werken met jongeren in situaties van seksuele uitbuiting - stelt zich de vraag hoe je aan de slag gaat zonder te verzanden in lineair-causale, vaak versimpelde verklaringen die de complexiteit onrecht aandoen? Hoe blijf je ver weg van het veroordelen? En hoe kan je toch inzoomen op betekenisvolle thema’s?

Sabine Vermeire: “Vanuit de veilige grond die we bereiken met het biografische interview, en de opgediepte pareltjes die opnieuw “a sense of agency” en “belonging” bevorderen, kunnen we een volgende stap zetten in ons gezamenlijk onderzoek met de jongere. Hun intieme relaties zijn vaak beschadigde terreinen en het thema ‘liefde’ heeft een wrange, pijnlijke smaak gekregen vandaar dat we hen uitnodigen om over liefde te spreken en te reflecteren in de hoop terug rijkere verhalen te (her)ontdekken. ‘Wat betekent liefde voor jou, welke soorten liefde ken je, wat is voor jou echte liefde, welke soorten relaties ken je, bij wie en waar heb je van welk soort liefde geproefd die je wil vasthouden?’, waren enkele van de vragen die we hen voorlegden. Stap voor stap exploreerden en brachten we de verschillende ervaringen die ze gekend hebben, in kaart.

Het was opmerkelijk dat de jongeren hun antwoorden vaak begonnen bij de liefde van hun moeder, ook al was er

van alles fout gelopen tussen hen. Of de liefde van hun knuffelbeer. Of de liefde van Beyonce. Vervolgens vroegen we naar de verliefdheid en liefde met die jongen(s): hoe was dat dan, hoe moeten we dit begrijpen, wanneer en hoe ben je dan gaan ontdekken dat het niet de romantische of ware liefde was waar je op hoopte.

En wat met de omgeving?

“We wilden nog een stap verder gaan. Omdat ‘argwaan’ zich in veel van hun relaties nestelde, raakten ze steeds verder afgesneden van het gewone leven en hun dierbaren. Ze konden vaak ook bij elkaar niet meer terecht. Daarom vroegen we ons af hoe we hen ‘anoniem’ konden laten binnenkijken in elkaars leef- en betekeniswereld om hen zo terug een beetje te verbinden met de wereld rondom hen. Ze weten dat ze niet alleen zijn, maar voelen zich wel heel alleen en buiten hun familie en de maatschappij vallen. De wereld bekijkt hen vaak als naïeve, drugverslaafde, gemakkelijke prooien voor deze mannen. We vroegen ons ook af of we daar ook konden beweging in krijgen en nieuwe dialogen faciliteren op verschillende echelons.”

Als er enkel met de jongere gewerkt wordt, blijft het moeilijk om de nieuwe ervaringen en stappen richting herstel vast te houden. Kan het taboe doorbroken worden? Kan zowel de kijk van sommige dierbaren maar ook de maatschappelijke bril bijgesteld worden?

“Zo kwamen we op het idee ‘Wat als we een theaterstuk maken?’. Danny Keuppens van vzw Stappen⁵ schreef een stuk vertrekkend vanuit het verhaal van één meisje met een mix van belangrijke facetten uit de andere interviews. In eerste instantie werd het stuk door een actrice enkel voor het meisje zelf opgevoerd. Wij waren enkel als getuige aanwezig. Het werd een beklivende ervaring waarin ze voor het eerst de vele kanten van haar verhaal ten volle leek op te merken met vooral de relationele betrokkenheden en inspanningen om zich staande te houden. Ze vroeg al vlug of dit

stuk ook voor haar zus en begeleiding kon opgevoerd worden.

Telkens zien we wonderlijke dingen gebeuren als het vertelde verhaal beluisterd wordt, door hen zelf, door anderen (nauw betrokkenen, ongekende getuigen, (in)formele netwerkfiguren). We vragen de luisteraars te responderen vanuit wat hen raakt in de verhalen, waar het resonanceert met hun eigen leven en wat ze eruit meenemen. De uitwisseling die plaats vindt, de erkenning, waardering - kortom het gezien worden als mens die dingen overkomt, nadenkt en keuzes maakt - kan een belangrijke stap zijn richting herstel. Er komt beweging in perspectieven en betekenissen en ook soms in hun acties. Er zijn verbindinglijnen getrokken. De verbindingen met zus of moeder, hulpverleners zijn in andere betekenissen beland.

Dit theaterstuk werd later opgevoerd op een congres met hulpverleners en nadien ook voor een breed publiek. Hierdoor kunnen we een beetje knabbelen aan traditionele hulpverleners-opvattingen en dominante discourses omtrent deze problematiek. We bieden een unieke inzage vanuit een binnenstaander-perspectief. Het stemt tot nadenken: hoe kijken we naar en hoe gaan we om met deze jongeren en deze problematiek? En daarmee samengaand hoe positioneren we ons in deze complexiteiten?”

Wat is de moraal van dit verhaal?

“Het thema geweld bij deze jongeren noopt ons om de complexiteit te blijven zien. Het vraagt van ons om niet in een zwart-wit denken gevangen te raken: denk maar aan de ongenueerde, sterk vereenvoudigde opdeling ‘slachtoffers of daders’. Ik wil niet voorbij gaan aan het feit dat mensen foute dingen doen, dat geweld een enorme impact kan hebben maar ik weiger om samen te vallen met determinerende, gestolde manieren van kijken. Laten we niet de complexiteit tenietdoen maar samen zoeken hoe we onze weg er kunnen in vinden. Ik verkies om op zoek te gaan naar hoe we ruimte kunnen maken voor unieke

subjectieve betekenisgevingen en hoe deze zich verhouden ten opzichte van het bredere dominante maatschappelijke perspectief. Onze werkwijzen zoals het biografisch interviewen, de onderzoeksprojecten over ‘liefde’, het theaterproject... zijn telkens ook maar één van de vele ingangen om dingen terug in beweging te brengen, samen op weg te gaan, terug mogelijkheden te openen en netwerken van veerkracht te weven. Onze ambitie is niet om alles op te lossen maar hopelijk kunnen we met deze jongeren een paar nieuwe stappen zetten en een iets andere koers varen”.

Sabine Vermeire: Wie?

Psychotherapeut verbonden aan de Interactie-Academie. Expertiseterreinen zijn werken met kinderen, jongeren, ouders en gezinnen in zorgwekkende contexten (hechtingsmoeilijkheden, geweld, misbruik, psychiatrische problematiek,...) en het werken met creatieve methodieken als het praten stukt. Auteur van het boek ‘Unraveling trauma and weaving resilience. Playful collaborations with children, families and networks’.

- 1 Vzw Alba biedt **krachtgerichte ervaringstrajecten aan jongeren** in de jeugdzorg.
- 2 Gevoel van actieve participant te zijn in het eigen leven en relaties, enigszins zelf controle te hebben, zelf de agenda te kunnen bepalen, medezeggenschap te hebben in wat er gebeurt.
- 3 Gevoel van samenhang, het levensverhaal als een geheel van verschillende elementen die een lijn vormen en niet langer gefragmenteerd zijn.
- 4 Gevoel van ergens bij te horen, belangrijk te zijn, er toe doen in de verschillende contexten waar je deel van uit maakt.
- 5 Begeleidingstehuis in de bijzondere jeugdzorg voor meisjes die onder toezicht van een jeugdrechter staan.

De cliënt telt mee: een bilan na 6 tevredenheidsmetingen

In oktober 2022 organiseerde De Sleutel voor de zesde maal een tevredenheidsbevraging bij cliënten en bewoners. Hiermee sluit De Sleutel zich aan bij de Vlaamse Patiënten Peiling GGZ (VPP), een bevraging die de kwaliteit van geboden zorg in de geestelijke gezondheidszorg in kaart brengt¹. De monitoring is tevens een instrument om de resultaten mee te nemen in ons breder kwaliteitsverhaal.

Sinds 2017 peilen we jaarlijks naar de waardering voor de ontvangen zorg met de bedoeling om de kwaliteit van de geboden zorg continu te verbeteren. De mening van de cliënt vormt daarbij een essentiële informatiebron. Overeenkomstig onze leidende principes streven we er niet alleen naar om de cliënt te betrekken in het eigen zorgproces, maar uiteindelijk ook in de besluitvorming en het beleid van de voorziening. Er is nog een weg te gaan om deze ambitie waar te maken, maar met de terugkerende tevredenheidsbevraging zetten we belangrijke stappen in het waarderen van de stem van de cliënt. De bevraging is een hefboom naar een betere zorg.

Belang van een hoge respons

De deelname aan de bevraging is vrijwillig. Hoe meer cliënten effectief betrokken worden, hoe meer gewicht de resultaten uiteraard krijgen. Bij de organisatie van de bevraging gaat veel aandacht naar het creëren van een veilig kader voor de cliënten. Zij krijgen de garantie dat het invullen van de vragenlijst geen gevolgen heeft voor de verdere behandeling. Ook het anonieme karakter van de bevraging stuwt de respons omhoog: het aantal weigeringen om deel te nemen is beperkt en cliënten geven aan dat ze het op prijs stellen dat ze gehoord worden. We slagen er steeds in om op enkele weken tijd een 400-tal cliënten te laten participeren. Bovendien is het een extra troef dat deze cliënten gespreid zijn over alle afdelingen², waardoor het mogelijk én zinvol is om de resultaten onderling te vergelijken.

Globaal mooie scores

De respondenten geven een algemene quotering voor de behandeling die ze krijgen. Concreet scoren ze de behandeling tussen 0 en 10 (van slechtst tot best mogelijke centrum). De gemiddelde score in 2022 is vrij hoog en bedraagt 8,5 op 10. Dit is exact dezelfde gemiddelde score als bij de metingen in 2020 en 2021. Liefst de helft van de respondenten (51%) geeft een score van 9 of 10. Ook dit is in lijn met voorgaande jaren.

Naast de algemene score geven de respondenten hun mening over 34 concrete stellingen. Deze zijn opgedeeld in 9 verschillende kwaliteitsaspecten: informatie over verslavingsproblemen en behandeling, inspraak, therapeutische

relatie, zorg op maat, organisatie van zorg en samenwerking tussen hulpverleners, veilige zorg, deskundigheid, patiëntenrechten en resultaat en evaluatie van zorg.

De grafiek hiernaast geeft de gedetailleerde resultaten weer voor het geheel van De Sleutel in 2022. De groen ingekleurde balken omvatten de 'positieve' scores, met name de antwoorden 'meestal' en 'altijd'. Deze balken hebben de overhand: 85% of meer van de respondenten geeft aan dat heel wat stellingen meestal of altijd van toepassing zijn. Op het eerste zicht lijkt de cliënt of bewoner dan ook tevreden tot zeer tevreden over diverse aspecten van zorg. Enkel aspecten van informatie - bv over medicatie, behandelingskosten en het recht op een tweede mening - hinken duidelijk achterop. Deze vaststellingen zijn in lijn met deze van voorgaande jaren en deden ons eerder al besluiten dat er nog werk aan de winkel is om de informatieverstrekking aan cliënten en bewoners te verbeteren. Binnen het geheel van de geestelijke gezondheidszorg is dit overigens geen afwijkend resultaat.

Het Vlaams Instituut voor Kwaliteitszorg (VIKZ) hanteert echter een strengere cesuur en houdt enkel rekening met de uiterste score 'altijd' (de donkergroen ingekleurde balkjes). Bovendien stelt het VIKZ een streefwaarde in het vooruitzicht voor het geheel van de GGZ-sector, namelijk 70% 'altijd'-scores. Op vandaag haalt geen enkele voorziening deze ambitieuze streefwaarde³. Erger nog, de schier onhaalbare streefwaarde werkt voor heel wat voorzieningen eerder demotiverend om te participeren aan de VPP-bevraging, niettegenstaande de aanwezige goede wil. We betreuren dat we hierdoor na 6 jaar nog steeds onvoldoende tools hebben om De Sleutel te positioneren ten aanzien van andere voorzieningen binnen de verslavingszorg. Toch kiest De Sleutel ervoor om door te zetten met de jaarlijkse bevraging en de uitdaging aan te gaan om de stem van de cliënt te laten meetellen, ook in het beleid.

Focus op 4 kwaliteitsindicatoren

Deze uitdaging noopt ons tot het maken van inhoudelijke keuzes. Niet alle aspecten zijn op elk moment even belangrijk. Er is m.a.w. nood aan een 'kapstok'⁴. Ons kwaliteitsbeleid stoelt op volgende kwaliteitsindicatoren:

- De zorg is cliëntgericht
- De zorg is effectief
- De zorg is herstelgericht
- De zorg is veilig en de zorgcontinuïteit is verzekerd

Deze kwaliteitsindicatoren staan hoog op de beleidsagenda, zowel op het niveau van het netwerk als dat van elke afdeling. Bij het bespreken van deze indicatoren is het zaak om blijvend gebruik te maken van concrete, tastbare gegevens. Enerzijds putten we daarvoor uit het patiëntendossier, anderzijds stofferen we de indicatoren met de resultaten van de tevredenheidsmeting. Met dit laatste nemen we de stem van de cliënt uitdrukkelijk mee in het kwaliteitsbeleid.

Concreet betekent dit dat we elk van de 4 bovenstaande kwaliteitsindicatoren ‘voeden’ met de resultaten uit de VPP-meting. In onderstaande tabel vind je de stellingen uit de bevraging met een koppeling naar de indicatoren. Exemplarisch worden de resultaten hier weergegeven voor het geheel van De Sleutel en dit over de laatste 3 jaren. De percentages geven aan welk aandeel van de cliënten oordeelt dat de betreffende indicator ‘altijd’ van toepassing is.

	2020	2021	2022
Effectieve zorg			
domein 'Therapeutische relatie' (st. 9-13)	>70%	>70%	>70%
domein 'Resultaat & evaluatie van zorg' (st. 33-34)	ca.60%	ca.55%	ca.55%
Herstelgerichte zorg			
domein 'Zorg op maat' (st. 16)	64%	60%	63%
Cliëntgerichte zorg			
domein 'Inspraak' (st. 6 en7)	ca.60%	ca.60%	55-60%
Veilige zorg			
domein 'Veilige zorg' (st. 27)	76%	81%	79%
Continuïteit: 'Samenwerking tussen hulpverleners' (st. 22)	54%	53%	50%

Voor het geheel van De Sleutel kunnen we – op basis van de mening van de cliënt – stellen dat:

- de therapeutische relatie – als voorspeller voor een resultaatgerichte zorg – zeer positief ervaren wordt, maar dat de waardering voor het resultaat zelf wat achterblijft;
- de waardering voor de cliënt- en herstelgerichtheid van de zorg blijft hangen op circa 60%;
- de zorg als veilig ervaren wordt, maar dat het aspect van zorgcontinuïteit voor verbetering vatbaar is.

Bovenstaande oefening gebeurt binnen elke afdeling. Hierop kunnen verbeteracties geënt worden. Voor de evaluatie van deze verbeteracties nemen we daarna de resultaten van een volgende tevredenheidsmeting mee. Op die manier wordt de kwaliteitscirkel continu doorlopen en blijft kwaliteitsverbetering voortdurend onder de aandacht.

Verder in gesprek met de cliënt

Niet alleen aan de beleidstafel, maar ook in de directe relatie met de cliënt willen we de kwaliteit van zorg bespreekbaar maken en houden. Dit doen we in alle transparantie. Daarom hangt er in de leef- of wachtruimte van elke afdeling een ‘poster’ met de voornaamste afdelingsgebonden resultaten. Deze terugkoppeling kan een aanleiding zijn om met de cliënt in gesprek te gaan over de kwaliteit van zorg binnen de afdeling. Immers, we zijn ervan overtuigd dat het cliëntenperspectief niet alleen in de behandeling maar ook in het beleid zelf een essentieel perspectief is. In de toekomst zal ook de context de mogelijkheid krijgen om zijn/haar mening te geven over de ontvangen zorg.

- 1 Het Vlaams Patiëntenplatform ontwikkelde een schriftelijke vragenlijst voor meerderjarigen.
- 2 Behalve in het RKJ, gezien er geen gevalideerde vragenlijst voor minderjarigen is.
- 3 zie <https://zorgkwaliteit.be>
- 4 De krijtlijnen van het kwaliteitskader werden vastgelegd binnen de organisatie Broeders van Liefde.

De Sleutel 2022 / Scores per kwaliteitsaspect: in welke mate zijn volgende stellingen van toepassing voor u? (n=400)

Een inspirerend activeringsverhaal

“Ook op het werk heb ik nood aan persoonlijk contact”

Toon is 26 jaar. Het voorbije anderhalf jaar heeft hij zichzelf veel beter leren kennen. “Ik leerde geduld hebben, ik weet nu dat ik beter pas in een klein bedrijf, én ik heb geleerd dat het leven niet altijd zo zot moet zijn om fijn te zijn”.

We spreken af op een woensdag op de middag in de klimzaal Bleau te Gent waar Toon straks training geeft. Bij aankomst begint Toon spontaan te vertellen. “Ik ben op mijn 8 jaar al begonnen met klimmen. Als puber ben ik daar stom genoeg mee gestopt. Bijna 10 jaar heb ik het niet gedaan. Nu geef ik hier training aan jongeren uit het middelbaar.” Het is duidelijk: Toon herontdekte één van zijn vroegere passies.

Vertel eens over jezelf, hoe ziet een doorsnee dag er bij jou uit? zo vraag ik na een tijdje. Toon is aan het werk in een elektrozaak in het Gentse. Het is een familiebedrijf waar hij de enige werknemer is. Er is een warm contact met de zaakvoerder en zijn echtgenote.

“Ik heb er sinds november vorig jaar een vast contract en werk nu vier dagen in de week”. Die woensdag midden in de week vrij heeft hij nodig. Toon woont sinds enkele maanden samen in een soort cohousing-formule in Gent. Hij vindt het vanzelfsprekend dat hij dat voor elkaar kreeg.

De periode daarvoor woonde Toon in het Tussenhuis van de therapeutische gemeenschap (TG) te Merelbeke. Nu zit hij in de laatste ambulante fase van dat residentiële programma: de alleen-woon-fase.

Tijdens het langdurige programma in de TG leerde hij handvaten hanteren om de vrije tijd op een andere – cleane – manier in te vullen. “In het begin ging ik vooral in mijn eentje naar een klimzaal. Dat klimmen deed ik al van kindsbeen af. Maar ik moest ook op zoek naar een vereniging om een nieuw netwerk uit te bouwen. Zo begon ik dansles te volgen (workouts), ik deed ook circus. Eenmaal ik aan het werk was, had ik goesting om nog meer te klimmen. Ik ben mezelf dan gaan aanbieden als trainer. En ik mocht al snel starten. Samen dingen doen, daar haal ik energie uit. Ik heb ook een tijdlang in de leiding van een jeugdbeweging gestaan. Tot dat niet meer mocht...”

In de 2^e fase van het TG-programma komt de focus meer op het traject naar opleiding en “werk” te liggen. “In huis werken we al bij de start met specifieke rollen en worden we getraind in het nemen van verantwoordelijkheid.” Om een stevig plan op te maken richting een betaalde job, werkt de Sleutel samen met Weerkracht*.

Weerkracht biedt een assessment aan van 5 weken onder de naam “Jumpstart” waarin ze samen op zoek gaan naar wat haalbaar én gewenst is. Durven dromen en ondergesneeuwde passies opnieuw onder de loep nemen. Er wordt stilgestaan bij de nodige context op de werkvloer om het werk vol te houden en met goesting aan de slag te gaan. Vanuit observaties tijdens stage, jobclubsessies en empowermentssessies komen we tot een concreet en realistisch jobdoelwit dat past bij de persoonlijkheid, competenties en attitudes van de deelnemer.

Het traject bij Weerkracht hielp Toon om zijn leven via werk opnieuw in handen te nemen.

“Tijdens de Jobclub en de Empowermentclub ben ik zo gekomen tot mijn eigen Persoonlijk Ontwikkelingsplan (POP) en Persoonlijk ActiePlan (PAP). Het was mijn droom om op termijn batterijhersteller te worden. Als eerste stap om dat te bereiken ben ik dan gestart met een opleiding elektriciteit. Die Jumpstart was een vrij intensief traject. Twee dagen per week draaide ik mee op de werkvloer van de Industriële Werkplaats van Weerwerk. Zo ging ik o.m. op locatie silo’s reinigen, zwerfvuil inzamelen langsheen de Schelde”.

“
Het klimmen tijdens mijn vrije tijd geeft me veel voldoening en helpt me bij het uitbouwen van mijn sociale contacten.

Jumpstart startte op terwijl Toon nog volop in het residentiële zelfhulp-programma in Merelbeke zat. 's Avonds vond hij dus zijn lotgenoten van de therapeutische gemeenschap.

Op de periode van gebruik gaat Toon liever niet in. "In het kader van mijn TG-programma en de volgende stap in mijn plan, ging ik op zoek naar een stageplaats. Ik probeerde binnen te geraken bij fietswinkels en elektro-zaken". "Begin vorig jaar mocht ik dan starten in de elektrozaak waar ik nu een vast contract heb. Eerst liep ik vier maanden stage, daarna kon ik 6 maanden extra ervaring opdoen tijdens een IBO-contract.

In de elektrozaak heeft Toon al heel veel geleerd. "Ik kan zelfstandig werken, ik hou de stock bij. Mijn baas leerde me toestellen herstellen. Vroeger maakte ik alles kapot, ik zocht altijd de limieten van iets. Nu krijg ik elke Bosch of Miele open. Ik vind het interessant om te zien hoe iets werkt. Ik haal veel voldoening uit het herstellen van toestellen en uit het helpen van klanten. Die interactie geeft me positieve energie."

Al vroeg in het lager onderwijs werd bij Toon de diagnose ADHD vastgesteld. "Dat gebeurde zeker niet zonder slag of stoot. De medicatie die ze me voorschreven werkte averechts. Het gevolg was dat - eenmaal mijn medicatie was uitgewerkt - ik soms agressief uit de hoek kon komen op school". Toon had al snel te kampen met leerachterstand en probeerde dit bij te benen met logopedie.

In het middelbaar startte Toon op een Steinerschool. Na het tweede jaar kreeg hij een B-attest. "Ik begrijp snel dingen maar heb moeite met memoriseren. Zo ben ik op school blijven hangen op geschiedenis en op wiskunde. In de richting bio-technische wetenschappen, liep ik vast, ook al deed ik toen echt mijn best. Zo belandde ik in de richting verkoop. Die beroepsrichting lag me beter. Ik kon die kleinere hoeveelheden beter aan en haalde opnieuw goede resultaten. Ik kon wel mijn stage en zevende jaar positief

afronden." In zijn vrije tijd was Toon nochtans minder goed bezig.

Toon mocht ondanks perikelen op zijn stageplaats meteen starten en zijn eerste werkervaring opdoen, in de AS Adventure. Hij werkte er 2 jaar op diverse locaties. "In de kleine vestigingen kon ik wel mijn draai vinden, maar in de hoofdvestiging heb ik het dan wat laten hangen. Uiteindelijk kreeg ik mijn opzeg. Dat werk in die grote vestiging lag me minder, het was er veel te strikt."

Uiteindelijk vond Toon snel de weg naar de hulpverlening. Na een eerste passage in het toenmalige Crisis Interventie Centrum (CIC) te Wondelgem, is hij een jaar clean kunnen blijven en liet hij zich ambulante begeleiden.

Motivatie uit de contacten

"Iets later kon ik na een spontane sollicitatie beginnen werken in een grootprint-bedrijf. Het was opnieuw via een IBO-contract. Het maakte me niet zo veel uit dat ik niet veel verdiende. Ik was opnieuw - mede via een vriendin die altijd was blijven gebruiken - actief geworden in het milieu". Na een nieuwe kans in het CIC, is Toon dan uiteindelijk in de TG in Merelbeke terechtgekomen van waaruit hij het traject bij Weerkracht doorlopen heeft.

Dankzij zijn activeringstraject bij Weerkracht leerde Toon op welke werkvloer hij zich goed voelt. "Bij een terugblik dacht ik aan de periode bij een kleine fietshersteller waar ik heel graag gewerkt had. Ik begreep toen waarom het bij andere bazen niet gelukt was. Ik heb nood aan "naast mijn collega's staan, niet bij mijn collega's. Ik haal mijn motivatie uit de persoonlijk contacten. Ik moet kunnen opkijken naar de persoon waar ik voor werk. Dat persoonlijke vind ik bij mijn baas. Hoe was het klimmen gisteren? Goed weekend gehad.... Ik functioneer niet als dat contact zich beperkt tot een oppervlakkige goedendag. Tot dat inzicht ben ik gekomen tijdens het maken van mijn POP.

Vroegere droom opgeborgen

"Ik heb veel geluk gehad, ik ben vandaag zonder schulden. Eigenlijk was mijn droom destijds gewoon feesten geven. Dat heb ik bewust opgeborgen"

Sport was voor Toon heel belangrijk om een andere levensstijl aan te nemen. "Dat is heel spontaan gegroeid. Nu ga ik in 't weekend niet feesten, ik ga klimmen. Die nieuwe invulling van mijn vrije tijd geeft me veel voldoening en helpt me bij het uitbouwen van mijn sociale contacten. Ik ga naar de klimzaal en begin te babbelen,... Het is heel makkelijk: ik praat over de muur, over de route die je best volgt. Het helpt om mensen te leren kennen. Ook mijn huidige vriendin heb ik zo gevonden."

"In mijn vrije tijd 's avonds of in 't weekend kan ik altijd in het Tussenhuis passeren en met mijn peers afspreken. Ook bij de TG-werking zelf blijf ik betrokken. Ik ben voor de huidige bewoners een rolmodel, woon ondertussen alleen, heb het programma goed afgerond. Ik vind het fijn om mijn ervaringen te delen om iets terug te geven. Het is ook goed voor mezelf om terug te gaan, om niet te vergeten waar ik mee bezig ben"

"Tijdens mijn TG-programma heb ik erg veel geleerd over mezelf: geduld hebben, dingen aanvaarden. Ik weet nu waar ik wel of niet goed mee om kan gaan. En ik ben al tevreden met gewoon eens lang uitslapen. Ik heb geleerd dat het leven niet altijd zo zot moet zijn om fijn te zijn".

Clean feesten zou een optie kunnen zijn, maar dat blijft niet duren, zo zegt Toon. "Elke week gaan feesten is niet aan de orde, daar zou mijn levensstijl onder lijden, dan gaat het gewoon bergaf: ik moet daar niet naartoe gaan. Vandaag zijn mijn werk en het klimmen belangrijk. Alle dingen samen zorgen ervoor dat ik de motivatie heb om de dingen goed aan te pakken".

* Weerkracht coacht mensen naar werk en ondersteunt bedrijven in functie van een duurzame tewerkstelling. Deze vzw is onderdeel van Groep Weerwerk, geprivilegieerde activeringspartner van De Sleutel

Een gesprek onder therapeuten

Creativiteit als voedingsbodem

Hey, hallo , bonjour of Hola!

Wij zijn Eva (26j) en Alain (60j), collega's van dagcentrum ...euhm ambulancentrum Antwerpen.

Tussen al de gekkigheid en hectische drukte door, hielden wij een boeiend gesprek. Een uitwisseling tussen jonge ambitie en een berg ervaringen die starten in De Sleutel anno 1985 toen Alain als pas afgestudeerd klinisch psycholoog zijn loopbaan begon met een burgerdienst in de Therapeutische Gemeenschap van De Sleutel in Mendonk... De moeite waard om dit even te delen, niet?

E: Mendonk? Waar ligt dat?

A: Tussen Gent en Wachtebeke. De Therapeutische Gemeenschap was toen gehuisvest in een oude boerderij. Die kennismaking met de beroepspraktijk als psycholoog daar was een schok voor een pas afgestudeerde. Als pas opgeleide Lacaniaanse psychoanalytisch geschoolde kwam ik terecht in een gedragspsychologisch universum.

E: Dat lijkt me een moeilijk evenwicht.

A: Niet als je leergierig bent en openstaat. Ik had ondertussen ook gesnoept van een systeem-therapeutische en van een Rogeriaans georiënteerde opleiding. Dus ik was leergierig naar de gedragstherapeutische aanpak en de schreeuwtherapie die toen werd toegepast. Het was een heftige én interessante ervaring.

E: En nu ben je teruggekeerd...

A: Ja, het leven is een spel van liefde en toeval. Ik heb een tweesporenloopbaan: als klinisch psycholoog en als theatermaker. Ik heb meer dan 20 jaar in grote stadstheaters gewerkt (NTGent en Toneelgroep De appel in Den Haag). Terwijl ik fulltime in het theater werkte had ik thuis in bijberoep een privépraktijk psychotherapie. Nu ben ik naast mijn werk als psychotherapeut ook artistiek leider van het Gentse gezelschap Compagnie couRage. Kunst en psychologie zijn voor mijn een heerlijke combinatie (www.aenp.be).

E: Bij de doelgroep werkt een gedragsmatige of directieve aanpak vaak goed. Doelmatig, met klemtoon op structuur én ook met aandacht voor de basics: een wekelijkse wandeling, een goed slaapritme en voedingspatroon. Terug een weg vinden in de chaos. Botst dit niet met een psychoanalytische visie die toch meer focus legt op het verleden van de patiënt?

A: Ik ben ervan overtuigd dat onze eerste levensjaren van cruciale betekenis zijn voor ons leven. In de kindertijd ontwikkelen zich emotionele gedragschema's die onze gedragssturing onbewust kunnen overnemen tot ver in ons leven. Ik probeer mijn cliënten mee te nemen naar een reis in twee bewegingen. In een eerste beweging kijken we naar hoe iemand geworden is, wie hij nu is. Hier gaan we naar het verleden kijken. We doen dit zo objectief mogelijk: wat is er gebeurd? We doen dit niet om schuldigen te zoeken of oordelen te vellen. Gewoon om een perspectief te krijgen op de omstandigheden waarin iemand geleefd heeft. Het is echter niet de bedoeling om in dit verleden te blijven 'hangen'. Deze beweging heeft als doel perspectieven te openen op een nieuwe toekomst. Dit betekent een bewustwording van de mogelijkheden die andere gedragsmogelijkheden openen. Dit komt neer op het aan banden leggen van de macht die onbewuste emotionele schema's hebben op het gedrag. Ik vergelijk het dikwijls met de achteruitkijkspiegel

van een auto. Als die spiegel die dient om achteruit te kijken (je verleden te zien) te groot wordt, dan zie je niet meer waar je naartoe (kunt) gaan.

E: Het gaat dus over het belang herkennen van terugkerende patronen uit het verleden. Het belang van het verleden, hoe het ons gevormd heeft, hoe we omgaan met onze emoties, welke ingrijpende gebeurtenissen we hebben meegemaakt.

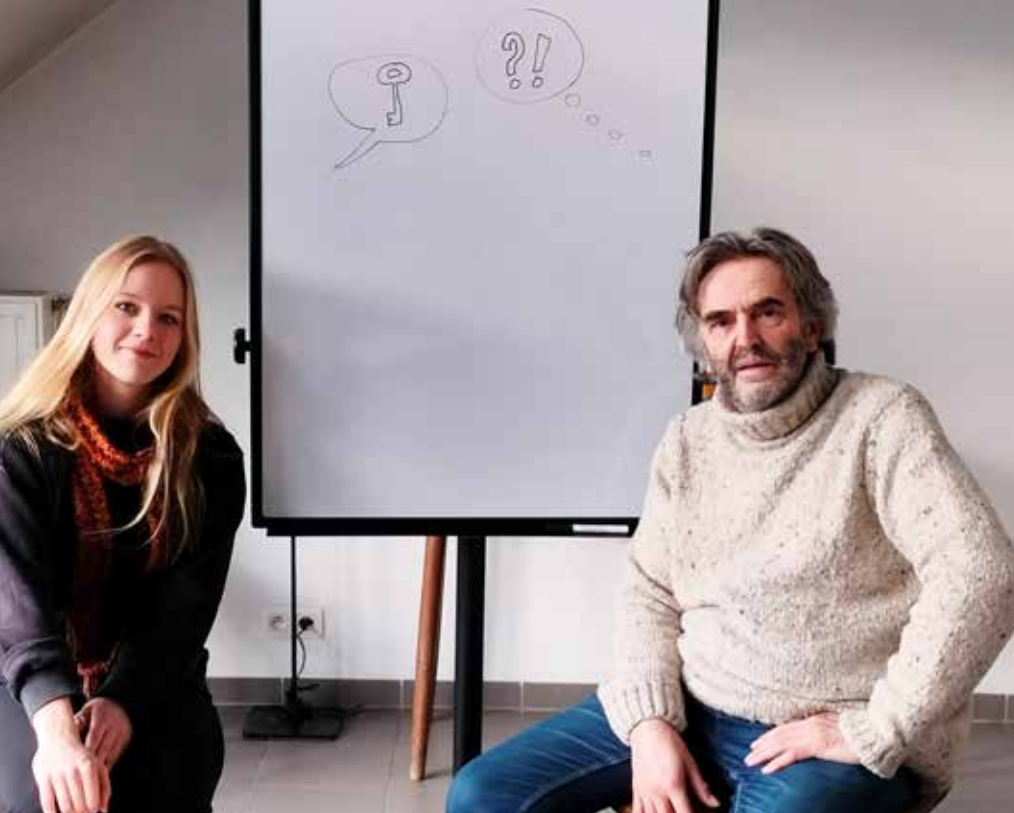
A: We hebben daar in het Nederlands een heel mooi woord voor: 'afkomst'. Het gaat immers over waar we vandaan komen, onze afkomst; En tegelijk over wat op ons 'afkomst'. Want vroeg of laat komt het onverwerkte verleden op ons af...

E: Wanneer we die patronen herkennen, kunnen we echt iets veranderen.

A: Precies.

E: Hoe ga je daarbij te werk?

A: Door in de eerste plaats te luisteren naar wat iemand zegt. Letterlijk. Via psychoanalyse heb ik geleerd om niet alleen te luisteren naar wat iemand zegt, maar ook te horen wat er gezegd wordt, zonder dat het de bedoeling was dat het ook, in het spreken, betekend werd... Ik noem dit wel eens je als therapeut vatbaar maken voor echo's uit een ver verleden die doorheen het spreken van een cliënt doorklinken. Het is een soort dubbel luisteren.

“

Positieve krachten in het verhaal van je cliënt opvissen kan bewustwording bevorderen en een hefboom tot verandering zijn.

(Alain)

E: *In het taalgebruik van iemand kan je eigenlijk al veel herkennen. Wat schuilt er achter deze woorden, welke lading, welke keerzijde?*

A: In het spreken van je cliënt sporen van zijn verleden herkennen. Veel van deze mechanismen laten sporen achter in ons taalgebruik.

E: *De Sleutel hanteert een Bio-Psycho-Sociaal model.*

A: Je kunt de mens niet los zien van zijn context. De persoon is meer dan zijn gebruik. Je moet dat dus vanuit een breder perspectief bekijken. Die context heeft niet alleen een verleden, maar ook een heden. Meer zelfs, de emotionele mechanismen van iemands huidige gezins- en werksituatie dragen dikwijls sporen van dit contextuele verleden. Ik geloof niet in symptoombehandeling. Dat is iets wat in gedragstherapie nogal primair was. Daarom vind ik het C.R.A. model (Community Reinforcement Approach) zoals dit in De Sleutel wordt gebruikt een waardevol kader in verslavingsbehandeling. Ik geloof heel sterk in de kracht van positieve feedback. In het aanwakkeren van positieve krachten die je in het verhaal van je cliënt kunt herkennen of kunt opvissen. Soms zijn dit zaken die de cliënt zelf niet meer (kan) zien. Die zaken bewustmaken kan een sleutel tot verandering zijn.

E: *De mens zien in zijn complexiteit, vanuit Bio-Psycho-Sociaal model. Begrijpen waar de noden liggen, en die uit de taboesfeer halen. Soms doen kleine ingrepen in de dagstructuur van een cliënt al wonderen. Het grootste deel van onze cliënten valt letterlijk uit het maatschappelijk weefsel. Ze lijken vast te zitten en te verstikken.*

A: We leven in een maatschappij waar concurrentie en rivaliteit de ideologie van deze tijd is. Wie niet meekan met het opgelegde ritme en de ‘workload’ niet aan kan, valt uit. We zitten met een burn-out epidemie en een maatschappij die daartegenover een narcotiserende reflex heeft ingebouwd. Wie niet meekan met het opgelegde economische ritme krijgt antidepressiva of een mindfulness-coach, of zoekt troost bij respectievelijk verdovende of stimulerende middelen. In deze samenleving is de nood om even te ontspannen groot en is er weinig speelruimte. Vaak is druggebruik of andere gedragsverslaving (gamen, gokken,...) een manier om terug een stukje van deze vrijheid terug te herwinnen en een eigen speelruimte te creëren. Mij valt vooral op hoe erg mensen die ik in de praktijk tegenkom plezier en spelvreugde missen. Mensen zijn spelende zoogdieren. We hebben spel nodig omdat daar het gevoel van zelfsturing en autonomie groot is. Alleen in een sfeer van autonomie en vrijheid worden we bevestigd en erkend in wie

we zijn. Creativiteit speelt hierin een grote rol. Die creativiteit probeer ik in mijn werk als klinisch psycholoog los te weken. Ik heb dit ook in mijn eigen leven ervaren. Vandaar mijn twee sporen loopbaan. Ik ben naast mijn werk als klinisch psycholoog altijd blijven schrijven, tekenen, schilderen en regisseren. Niet als uitlaatklep maar als voedingsbodem voor mijn werk en mijn leven. Ervaar jij dat ook niet zo?

E: *Zeker! Creativiteit in mijn handwerk, tekenkunst en muziek zijn mijn grote drijfveren en geven me enorm veel passie in het leven. Ook probeer ik dit bij mensen terug aan te wakkeren, om terug te durven dromen. Maar ook om de wereld op een andere manier te ervaren, door schoonheid en magie te zien in kleine dingen...*

A: We hebben een heel geprivilegieerd beroep waarin we voortdurend andere mensen ontmoeten en leren kennen. Mensen waarvan we in korte tijd hun soms heel pijnlijke privéleven leren kennen. Wat is er mooier om tijdens zo'n tijdelijk relatie die je met zo iemand opbouwt, te zien hoe die persoon langzaam verandert, hoe het spelende kind terug in hem wakker wordt en de schoonheid in een donker leven terugkeert?

Lisbon Addictions : op zoek naar nieuwe goede praktijken tijdens internationaal congres

Elke twee jaar wordt een grootschalig congres over verslaving georganiseerd in Lissabon. Ook De Sleutel was erbij. “Lisbon Addictions” wordt mee georganiseerd door de EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) en SICAD (Portuguese General-Directorate for Intervention on Addictive Behaviours and Dependencies).

In 2015 ging dit congres voor een eerste maal door in Lissabon. Vandaag is het uitgegroeid tot een van de grootste verslavingscongressen. Aan de editie van 2022 participeerden bijna 2000 deelnemers uit 85 landen.

Op het congres werd gesproken over alerhande verslavingen. Niet allen over verslaving aan legale en illegale middelen, ook gedragsverslavingen zoals gokken en internetverslaving kwamen aan bod. In totaal werden meer dan 1000 presentaties gegeven over deze onderwerpen. De inhoud ging van zeer wetenschappelijk tot klinisch meteen toepasbaar. We ontmoetten er ook verschillende deelnemers uit België. Zo waren er medewerkers van Sciensano, VAD, van verschillende verslavingscentra en psychiatrische ziekenhuizen.

Portugal

Het is niet toevallig dat het congres in Lissabon wordt georganiseerd. De EMCDDA heeft zijn hoofdkantoor in Lissabon. Portugal staat bovendien bekend als een land met een uitzonderlijke visie op verslaving en het beleid dat hierover gevoerd wordt. In de jaren '90 kampte Portugal met een grote stijging van heroïnegebruik. De gezondheidsimpact was zeer groot met onder andere een groot aantal HIV-infecties. In plaats van een sterker repressief beleid werd in 2001 gekozen voor een decriminalisering van drugsgebruik en kleine hoeveelheden bezit. Personen die worden betrapt op gebruik of bezit worden verwezen naar afracende com-

missies (Comissões para a Dissuasão da Toxicoddependência) die onder de bevoegdheid van het ministerie van gezondheid vallen. Zij hebben de autoriteit voor het uitschrijven van administratieve sancties (zoals boetes) maar hebben vooral de bedoeling om mensen te verwijzen naar gepaste behandeling indien nodig. Decriminalisering is trouwens niet hetzelfde als legalisering. Het bezit van grote hoeveelheden drugs en dealen blijven een misdrijf. De impact van deze aanpak was groot. Er werden heel wat gezondheidswinsten geboekt. Er was bijvoorbeeld een daling van druggerelateerde doden en HIV-infecties. Een decriminalisering op zich is echter geen wondermiddel. Dit beleid moet ingebed worden in een

EMCDDA

De European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) werd in 1993 opgericht als een organisatie om onafhankelijk wetenschappelijke informatie en onderzoek te verzamelen over illegale middelen. De organisatie focust zich vooral op risico's verbonden aan gebruik en op de gezondheid van mensen die illegale middelen gebruiken. Door het beschikbaar stellen van deze informatie zorgen ze ervoor dat Europese overheden hun beleid kunnen baseren op correcte informatie. Je kan het EMCDDA ook kennen van het onderzoek dat ze doen naar afvalstoffen van illegale middelen in rioolwater. Jaarlijks brengt het EMCDDA een rapport uit over de trends en ontwikkelingen op vlak van gebruik van illegale middelen in Europa.

breedere aanpak met onder andere inzet op behandelmogelijkheden en 'harm reduction' initiatieven.¹²

Het is daarom niet verwonderlijk dat Portugal het land van oorsprong is voor veel initiatieven met betrekking tot verslaving waaronder het congres "Lisbon Addictions".

- 1 Catherine Moury, Mafalda Esca (2022) Understanding successful policy innovation: The case of Portuguese drug policy. *Addiction*. <https://doi.org/10.1111/add.16099>
- 2 Ximene RÊGO, Maria João OLIVEIRA, Catarina LAMEIRA & Olga S. CRUZ (2021) 20 years of Portuguese drug policy - developments, challenges and the quest for human rights. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*

Enkele voorbeelden van interessante lezingen:

- ***Scanner - Understanding the dynamics and consequences of new psychoactive substances in a rapidly changing (online) drug market***

Dit internationale project probeert het gebruik en verkoop van nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) in kaart te brengen. NPS'en veranderen snel en wetgeving wordt nadien snel aangepast om deze stoffen illegaal te maken. De impact hiervan op de markt van NPS'en en het gebruik ervan is echter onduidelijk. Onder andere de VAD en Sciensano werken mee aan dit project.

- ***High dose anabolic steroid use and facial emotion recognition, the hormonal influence on social cognition***

Deze presentatie was een onderdeel van een uitgebreidere sessie over neurologie, neurofysiologie en verslaving. De sessie werd gegeven door Astrid Bjørnebekk een onderzoeker van de universiteit van Oslo. Zij onderzocht of het gebruik van steroïden invloed had op emotieherkenning. Personen die steroïden gebruiken blijken inderdaad emoties moeilijker te herkennen, ook als ze op dat moment niet actief aan het gebruiken waren. Dit onderzoek geeft aan dat illegale middelen ons op onverwachte manier kunnen beïnvloeden.

- ***Psychedelic-assisted treatment for substance use disorders – long overlooked or now overhyped?***

In deze sessie werd gedebatteerd over het gebruik van psychedelica in behandeling van personen met stoornis in gebruik van middelen. De laatste jaren krijgen psychedelica veel aandacht als therapeutische optie, niet alleen bij verslaving maar ook bij bijvoorbeeld stemmingsstoornissen. Er worden hier en daar al behandelingen aangeboden met verschillende psychedelica. De vraag is of dit niet te snel is met wat we nu nog maar weten.

- ***Childhood risk factors in substance use and mental health***

In deze sessie kwamen verschillende sprekers aan bod over hoe psychologische risicofactoren en levensgebeurtenissen impact hebben op het ontstaan van verslavingen. Er werd onder andere besproken hoe genetica een rol spelen bij de impact van kindermishandeling bij het later ontwikkelen van een verslavingsproblematiek.

Meer weten? www.lisbonaddictions.eu

Veel van de presentaties worden daar ook gedeeld.

Samen herstellen: inspiratie uit studiebezoek in Nederland

In oktober vorig jaar trok de werkgroep "Samen herstellen", actief binnen De Sleutel, op studiebezoek naar Novadic-Kentron in Vught in Nederland. Bedoeling was om hun methodiek van het werken met ervaringsvrijwilligers beter te leren kennen. Gastheer bij het studiebezoek was wetenschappelijk medewerker Cor Verbrugge. Bij een aanmelding kan de wachttijd in Nederland soms oplopen tot 9 maand. In die tussentijd kunnen de wachtende cliënten gebaat zijn met een buddy, een ervaringsvrijwilliger. In Nederland is er een overeenkomst waardoor dergelijk herstelondersteunend traject gefinancierd is. Binnen Novadic Kentron krijgen alle medewerkers een vorming rond "herstelondersteunende zorg", als basis om ervaringskennis en professionele kennis volwaardig naast elkaar te kunnen zetten in de dagelijkse praktijk.

Tijdens de uitwisseling met Cor Verbrugge en zijn ploeg kwamen toch ook wel opmerkelijke verschillen naar boven rond visie. In Nederland kan je bijvoorbeeld heel snel ervaringsvrijwilliger worden (na 3 maand). Bij ons wordt aangenomen dat je pas sterk genoeg bent als je 5 jaar clean bent. Deelnemers aan het Nederlandse *Samen herstellen*-project dienen hun verslaving onder controle te hebben. Dit betekent echter niet dat de verslaving helemaal weg is. Kan dat? Kan je anderen op weg helpen naar een clean leven?

De interne werkgroep "Samen Herstellen", bestaande uit ervaringsdeskundigen en medewerkers van onze verschillende entiteiten – ambulante en residentieel – en het team zorg (centraal), gaat nu verder aan de slag met de nieuwe inzichten om te kijken hoe we deze goede praktijk in onze werking kunnen meenemen of vertalen naar de Vlaamse context. Wordt vervolgd.

De Sleutel present op het 2-jaarlijkse EFTC-congres te Glasgow

In het najaar 2022 participeerde Tom De Belie, klinisch coördinator van de Therapeutische Gemeenschap (TG) in Merelbeke aan het EFTC-congres in Glasgow. De deelname werd gecombineerd met een werkbezoek aan de Therapeutische Gemeenschap Phoenix Futures. Een korte reisimpressie.

Bij aankomst in de TG Phoenix Futures werden we onthaald door de bewoners en de staf. In mijn gezelschap waren nog 3 jonge Bulgaren van *Community in help for addicts*. De rondleiding gebeurde door de bewoner die op dat moment de coördinatie van de bewonersgroep opnam. Het bezoek verliep zoals we dit zelf bij een kennismakingsmoment doen in onze afdeling in Merelbeke. We kregen uitleg over het programma en vernamen o.m. dat de organisatie ook betrokken is bij een TG-gevangeniswerking. De jonge Bulgaren waren zeer geïnteresseerd en stelden vragen over de werking (vb het structuurbord). Dat was ook wel grappig en herkenbaar. Telkens ze een concreet antwoord kregen op één van hun vragen, keken ze elkaar veelbetekenend aan en zeiden: *The same! of: Different!*, al naargelang ze vonden dat het er in hun TG gelijkaardig aan toe ging of niet. Op het einde van de dag volgde nog een extra toelichting over het programma van het afdelingshoofd en 2 getuigenissen van bewoners.

Het bezoek aan de TG van Glasgow kon als aanloop naar het Congres niet beter gepland zijn. Meteen had ik contact met nieuwe mensen van verschillende nationaliteiten en maakte ik kennis met deelnemers aan het congres die ik de komende dagen zou terugzien. 's Avonds was het tijd voor de openingsceremonie. In de marge van de korte, officiële toespraken maakte ik kennis met nog andere congresgangers, waaronder ook enkele Vlaamse collega's van De Kiem, Kompas en Katarsis en het nieuw opgerichte Kempische TG-centrum 't Kader.

De dag nadien ging het EFTC-congres echt van start. Als deelnemer werden we aan de receptie onthaald door enkele bewoners van de TG van Glasgow. Tijdens het voormiddagprogramma kwam eerst Alexis Goosdeel, de directeur van EMCDDA, het Europese drug monitoring centrum aan het woord. Daarna volgde een uiteenzetting van Professor David Best, een wereldvermaarde wetenschappelijk onderzoeker en verslavingsdeskundige. Aansluitend volgde een eerbetoen aan de recent overleden TG-pioniers Rowdy Yates en Naya Arbitier¹.

Tijdens het workshop-aanbod in de namiddag koos ik o.m. voor het onderwerp *Supporting children and families* en luisterde ik naar sprekers uit Ierland, Schotland en de VS. Daar kwam ik o.a. meer te weten over het *Parents Under Pressure Program*.

Pleidooi voor een inclusieve TG

Wat is me nog bijgebleven? De bijdrage van de Australische spreker Gerard Byrne – een directeur van een organisatie genaamd 'Whos', wat staat voor 'We help ourselves'. Hij had het over *Complexity, is this the new straight-forward?* en pleitte voor een inclusieve TG waar bewoners met complexe noden, zoals mentale stoornissen, intellectuele beperkingen, NAH, lichamelijke problemen, ... behandeld worden in TG's met een flexibele aanpak die toch trouw blijven aan alle behandelprincipes van een TG. Een pleidooi voor de inclusieve TG zonder onderscheid op basis van dubbeldiagnose!

Ook de interactieve sessie met George de Leon was bijzonder. Het was indrukwekkend hoe deze 92-jarige pionier nog iedereen weet te begeleiden. Ik onthou vooral zijn pleidooi voor de *high fidelity TC*: expliciteren en communiceren van doelgroep en doelen van een TG om zo een duidelijk onderscheid te maken met andere settings, die andere doelen voorop stellen.

De Leon argumenteerde dat TG's niet moeten plooiën naar de verwachtingen van de overheid, maar gedeeltelijk zelfvoorzienend moeten proberen zijn om zo meer trouw te kunnen blijven aan de eigen principes. Hij hamerde erop dat TG's er bij de overheid best blijven voor pleiten dat een lange termijnbehandeling nodig is voor een bepaalde doelgroep en dat we dit verder moeten onderbouwen door wetenschappelijk onderzoek. Voor de resultaten van een TG-behandeling, vindt de Leon het belangrijk niet enkel te kijken naar gradués, maar ook naar bewoners die een deel van het behandelprogramma deden. Ook daar zijn positieve en blijvende resultaten vast te stellen.

In september 2024 gaat het volgende EFTC-congres door in Gdansk, in Polen. Warm aan te bevelen. Je doet er niet alleen kennis op, je legt ook internationale sociale contacten en dit alles inspireert je en helpt je om na te denken en te herbronnen over je eigen werk en setting.

¹ Een overzicht vind je op <https://www.eftc2022.scot/programme-2/>

De kracht van een spel

De term 'sociale vaardigheden' valt steeds vaker wanneer er wordt gesproken over de ontwikkeling van kinderen: waar vroeger de klemtoon op de cognitieve ontwikkeling lag, zien we intussen het belang in van de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Ook op vlak van preventie zien we de noodzaak in van het inzetten op deze ontwikkeling. Wat kan ons helpen om sociaalvaardige kinderen groot te brengen? En kunnen gezelschapsspelen een manier zijn om sociale vaardigheden verder te ontwikkelen bij kinderen?

Wat zijn sociale vaardigheden?

Als we over sociale vaardigheden spreken, hebben we het over vaardigheden die we nodig hebben in de omgang met anderen. Het gaat dus om vaardigheden die we elk moment van de dag nodig hebben. Een interessant aspect daarbij is dat ze door oefening van dag tot dag kunnen worden geleerd, versterkt en ontwikkeld. Ze zijn dus vatbaar voor training en verbetering. Sociale vaardigheden zijn immers geen starre gedragspatronen maar regels die aan elke situatie worden aangepast.

Belang van sociale vaardigheden

Het spreekt voor zich dat je sociale vaardigheden nodig hebt om te kunnen functioneren in de maatschappij: om jezelf in verschillende sociale situaties te kunnen redden, spreek je deze vaardigheden nu eenmaal aan. Over het algemeen kunnen we stellen dat personen met goed ontwikkelde sociale vaardigheden minder problemen ondervinden, beter kunnen omgaan met frustratie, betere schoolresultaten behalen, gemakkelijker contact leggen met anderen om zo een sociaal netwerk uit te bouwen, over een positief zelfbeeld beschikken, hun gevoelens gemakkelijker kunnen uiten, vlotter grenzen leren kennen en respecteren,... Als men al deze vaardigheden inzet dan is er meer kans op een positief toekomstbeeld. Groeien en opgroeien is immers niets anders dan zich telkens weer aanpassen aan de

vernieuwde mogelijkheden en uitdagingen bij hen zelf en de omgeving.

Sociale vaardigheden op school

Ook het onderwijs neemt zijn rol op in de ontwikkeling van sociale vaardigheden bij kinderen. Dat wordt zo voorzien in de vooropgestelde eindtermen. Er bestaat dus een kader in Vlaanderen waarbinnen leerkrachten rond sociale vaardigheden kunnen en moeten werken. De eindtermen bepalen dat er aan de sociale vaardigheden gewerkt wordt binnen drie domeinen: relatiewijzen (waarbij men zich op de correctie manier kan opstellen in een sociale relatie), gespreksconventies (communicatieve vaardigheden) en

samenwerking. Aangezien sociale vaardigheden al doende worden geleerd, is het belangrijk dat de school en leerkrachten geïntegreerd aan deze doelen werken: deze vaardigheden worden in alle leergebieden geoefend. Het is dus zeker niet de bedoeling om aparte lessen sociale vaardigheden in te lassen, maar hoe moet het dan wel?

Spelenderwijs oefenen

Het aanleren van sociale vaardigheden is in de eerste plaats een kwestie van het goede voorbeeld geven: kinderen zijn van nature uit nieuwsgierig naar zichzelf, de mens en de maatschappij. Kinderen leren enorm veel door de omgang met anderen. Spel en bewe-

ging kunnen een positieve invloed hebben, zowel op leerprestaties als op de sociale vaardigheden.

Het spelen van gezelschapsspelen is een heel dankbare manier om sociale vaardigheden verder te ontwikkelen bij kinderen. Spelen heeft invloed op de ontwikkeling op het intellectuele, het sociale, het motorische en ook het emotionele vlak. Afhankelijk van welk spel je uit je kast haalt, worden bepaalde vlakken meer of minder ontwikkeld. Ongeacht welk spel je kiest: je zal hoe dan ook de sociale vaardigheden aanspreken. Dat begint al bij het maken van de keuze en dus luisteren naar elkaars argumenten om tenslotte een gezamenlijke keuze te maken en met een bepaald spel rond de tafel te gaan zitten. Nog voor het spel begonnen is worden de communicatieve vaardigheden aangesproken bij het samenkomen, de speluitleg en de rolverdeling. Tijdens elk spel komt ook het belang van de affectieve sociale vaardigheden naar voor: omgaan met woede van anderen bij een tegenslag, op een gepaste manier je blijdschap bij winst tonen of begrip tonen voor het verdriet bij een ander zijn verlies.

Je kan als leerkracht, ouder of opvoeder een gezelschapsspel op tafel toveren om al dan niet bewust in te zetten op de sociale vaardigheden bij kinderen. Afhankelijk van de keuze van het spel kunnen ook heel specifieke vaardigheden worden aangesproken. Je kan keuzes maken op duur van het spel, mate van interactie, geluk, strategie, overleg, ...

Er zijn heel wat coöperatieve spelen waarbij de samenwerking tussen de spelers wordt bevorderd. Er is bijvoorbeeld het kleuterspel 'Leo' waarbij je moet samenwerken om ervoor te zorgen dat de leeuw tijdig bij de kapper geraakt. Ook via het coöperatieve zoekspel 'MicroMacro: Crime City' wordt niet enkel samenwerking, maar ook communicatie sterk ontwikkeld. Wil je net de empathie van jonge kinderen bevorderen, dan grijp je beter naar 'Mimiq', waarbij je kan winnen door gezichtsuitdrukkingen te verzamelen, of 'Disc Cover', waar

je veel punten kan verzamelen door in te schatten welke keuze andere spelers zullen maken. Bij de eindeloos vele strategische spelen helpt het niet alleen om in te schatten wat je tegenstander zal doen, maar oefen je ook het planmatig en doelgericht denken: welke zetten helpen je het snelst aan de overwinning? Daarnaast bevorderen deze spelen ook de flexibiliteit: als jouw uitgedachte route bij 'Ticket to Ride' plots geblokkeerd wordt door een andere speler, kan je niet anders dan een alternatief bedenken. Wil je dan weer de zelfcontrole vergroten, dan kies je beter voor spelen als 'Schildpaddenrace': een spel waar je maar beter niet verklapt welke schildpad jij bent om te kunnen winnen, of 'Valse motten', waarbij je het juiste moment moet kiezen om ongemerkt kaarten weg te moffelen.

Kortom: geen vaardigheid die niet aan bod komt tijdens het spelen van een gezelschapsspel en geen bordspel zonder het uitdiepen van sociale vaardigheden. Tenslotte zijn er ook heel wat spelen die specifiek werden ontwikkeld om thuis of op school in te zetten op sociale vaardigheden zoals daar zijn 'Het EQ Babbelspel' of 'Kikkerbecool'. Uiteraard bereik je met deze spelen ook eenzelfde doel, maar dit af en toe ten koste van het spelplezier. Net als kinderen 'Maximaal' wel een leuke manier zullen vinden om de tafels in te oefenen, zullen ze toch eerder voor een spelletje als 'Uno' gaan als hun de keuze wordt gelaten. Zo vergaat het de specifieke vaardighedenspelen vaak eenzelfde lot.

Reden genoeg dus om een spel te spelen vanavond: want op vlak van sociale vaardigheden kunnen we blijven leren. Niet voor niets vinden we op de doorsnee speldoos een maximumleeftijd van 99 jaar.

Binnen Team Preventie van De Sleutel ondersteunen we leerkrachten bij het inzetten van spelen om sociale vaardigheden te trainen. Meer info: preventie@desleutel.be

Ambulant centrum Antwerpen (ACA)

Dambruggestraat 78-80

2060 Antwerpen

T 03 233 99 14 | F 03 225 10 24

E info.aca@desleutel.broedersvanliefde.be

Ambulant centrum Brugge (ACB)

Barrièrestraat 4

8200 Brugge

T 050 40 77 70

E info.acb@desleutel.broedersvanliefde.be

Ambulant centrum Mechelen (ACM)

F. De Merodestraat 20

2800 Mechelen

T 015 20 09 64

E info.acm@desleutel.broedersvanliefde.be

Ambulant centrum Gent (ACG)

Jozef Guislainstraat 43c

9000 Gent

T 09 234 38 33

E info.acg@desleutel.broedersvanliefde.be

Detox- en oriëntatiecentrum (DOC)

Botestraat 102

9032 Wondelgem

T 09 231 54 45

E info.doc@desleutel.broedersvanliefde.be

Therapeutische Gemeenschap Merelbeke (TGM)

Hundelgemsesteenweg 1

9820 Merelbeke

T 09 253 44 40

E info.tgm@desleutel.broedersvanliefde.be

Therapeutische Gemeenschap Gent (TGG)

Jozef Guislainstraat 43a

9000 Gent

T 09 216 61 90

E info.tgg@desleutel.broedersvanliefde.be

Residentieel Kortdurend Jongerenprogramma

Zuidmoerstraat 165

9900 Eeklo

T 09 377 25 26

E info.rkj@desleutel.broedersvanliefde.be

Preventiedienst

Ebergiste de Deynestrat 2 C

9000 Gent

T 09 231 57 48

E preventie@desleutel.be

Directie & centrale diensten

Ebergiste de Deynestrat 2 C

9000 Gent

T 09 210 87 10

E info@desleutel.broedersvanliefde.be

 Broeders van Liefde
ONDERWIJS EN ZORG

De Sleutel is een onderdeel van
vzw Organisatie der Broeders van Liefde,
Stropstraat 119, Gent

